

Karl Marx

Taler
AOF

Dato
14 mars 1933

Sted
Foredragsdisposisjon

Omstendigheter
50-årsdagen for Karl Marx' død

- 1 14 mars er det 50 år siden Karl Marx døde. Han var en omstridt mann mens han
levde og er ikke blitt det mindre etter sin død. Han deler verden i to kjempende
leire: Arbeidets og kapitalens. Overalt hvor utbyttede og undertrykte mennesker
5 kjemper for retten til å leve et menneskeverdig liv, for det klasseløse socialistiske
samfund, skjer det under hans røde banner.

- Karl Marx kom til verden i Trier i Vest-Tyskland 5 mai 1818 som sønn av en
jødisk advokat. I politisk henseende var faren konservativ, i religiøse henseende
derimot fordomsfri. Denne fordomsfrihet ble av stor betydning for Marx'
10 åndelige utvikling. Likeledes at den franske revolusjons idéer så å si lå i luften i
hans fødeby. Revolusjonsarmeerne hadde mer enn en gang holdt rast i Trier
under sine seierrike felttog.

- Det blev tidlig bestemt at Marx skulde følge i farens fotspor og bli jurist. Og han
15 studerte først i Bonn, senere i Berlin. Men det juridiske studium tiltalte ham
ikke og jurist blev han aldri. Han interesserte sig meget mer for filosofi og
historie. Han var en forferdelig bokorm som slukte alt hvad han kunde
overkomme av bøker. I Berlin kom han inn i ung-hegelianernes radikale krets.
Deres spesialitet var religionskritikk. De synsmåter Marx kjempet sig frem til her
20 blev av avgjørende betydning for hans videre utvikling.

- I 1841 tok han doktorgraden på en filosofisk avhandling og reiste hjem. Han
kom til Rhinlandet i grevens tid. Kampen mellem borgerskapet og feudaladelen
var kommet inn i en kritisk periode. Borgerskapet forlangte en rekke politiske og
25 økonomiske reformer, feudal-adelen satte sig imot alt nytt. Marx kastet sig med
en gang inn i kampen på borgerskapets side. Det var den tids revolusjonære
parti. Han blev redaktør for det radikale bladet «Rheinische Zeitung» i Köln.

30 Takket være hans skarpe penn fikk bladet mange abonnenter, - men Marx fikk politiet på halsen. Han måtte tre tilbake, - giftet sig med sin «ungdoms kjærlighet», Jenny von Westphalen, - og drog til Paris.

Planen var at han der skulde redigere et tysk-fransk tidsskrift. Det utkom et nummer av det, så var det forbi med pengene. Nu meldte de økonomiske
35 trengsler sig som senere fulgte ham hele livet igjennom. Men han tapte ikke motet av den grunn. Han kastet sig på hodet ut i studier av fransk historie og fransk socialisme. Særlig inngående studerte han de store utopisters verker. Han traff dessuten sammen med socialister av alle avskygninger som ofte bare hadde det til felles at de var revolusjonære. Her var det han blev materialist og socialist.

40

Opholdet i Paris varte et år. Han blev utvist på grunn av sitt medarbeiderskap i et radikalt tysk blad som utkom der, «Vorwärts». Han reiste med sin familie til Brussel. Her dannet han sammen med sin senere venn for livet, Friedrich
45 Engels, - som han hadde lært å kjenne i Paris - en arbeiderforening og begynte å utgi et radikalt blad for tyske arbeidere. Her var det også han blev medlem av Kommunistenes Forbund. På en kongress som dette forbund hadde i London i 1847 fikk han og Engels i oppdrag å utarbeide et manifest til verdens arbeidere. Det blev det berømte «Kommunistiske Manifest», som er blitt litt av en
50 katekisme for den moderne arbeiderbevegelse.

I 1848 brøt revolusjonen ut, først i Frankrike, senere i Tyskland og Østerrike. Marx drog først til Paris, hvor han blev hilset velkommen av den revolusjonære regjering, men så snart revolusjonen brøt ut i Tyskland, drog han dit. Sammen
55 med Engels gikk han i gang med å gi ut et radikalt blad, «Neue Rheinische Zeitung» i Köln. Her førte han i flere måneder en intens kamp for revolusjonens sak, men kontrarevolusjonen seiret og Marx blev atter utvist. Han drog igjen til Paris hvor den kontrarevolusjonære regjering, som i mellemtiden var kommet til makten, øieblikkelig utviste ham. Han reiste da til London hvor
60 han blev boende resten av sitt liv i en stadig kamp med fattigdommen.

Under den reaksjonære bølge som fulgte i revolusjonenes kjølvann, trakk Marx sig tilbake fra enhver praktisk, politisk virksomhet og viet sig til sine økonomiske studier. Han begrov sig i bøker og statistikk i British Museum. Det var nu - i
65 1851 - at han påbegynte sitt hovedverk «Kapitalen», hvorav 1. bind utkom i 1867, 2. og 3. bind utkom først efter hans død. Han skrev imidlertid flere

mindre bøker ved siden herav, således «Louis Bonapartes 8. Brumaire» og «Til kritikk av den politiske økonomi».

70

Den reaksjonære perioden ble ikke av lang varighet. Den kapitalistiske utviklingen sammen med naturvidenskapenes seiersgang brøt reaksjonens demninger ned. De undertrykte og forfulgte arbeidere reiste atter hodet. I 1863 ble Den almindelige tyske Arbeiderforening stiftet under førerskap av
75 Ferdinand Lasalle og i 1864 blev Internasjonale Arbeiderassosiasjon stiftet i London. Marx og Engels var fra første stund av de ledende innenfor denne organisasjon, hvis hovedopgave det var å samle de splittede, revolusjonære arbeidere i en sammenslutning.

80 Marx var generalsekretær i Internasjonale i de år den eksisterte. Til å begynne med hadde den god fremgang, men så blev den herjet av indre strid. Det utviklet sig en bitter kamp mellem Marx og den russiske anarkist Michael Bakunin, som fikk slemme følger for den unge organisasjon. Marx bygget på utviklingen og fremhevet betydningen planmessig klassekamp gjennom sterke organisasjoner,
85 faglige, kooperative og politiske. Bakunin var tilhenger av attentater og dristige putsj. Han trodde på handlingens propaganda fremfor noget annet.

I 1871 proklamerte arbeiderne i Paris Kommunen. Internasjonale understøttet kommunardene efter beste evne. Dessverre var ikke Kommunen levedyktig,
90 borgerskapet slo den ned og tok en fryktelig hevn. Dette blev også Internasjonales bane. Den fikk skylden for alle de misgjerninger borgerskapet anklaget Kommunen for og følgen var at både kommunardene og Internasjonales medlemmer blev jaget som ville dyr i alle land. Internasjonale brøt sammen selv om den i navnet eksisterte til i 1876.

95

De siste år av Marx' liv var tunge og mørke. Økonomien begynte å bedre sig, men nu sviktet helbreden. Gang på gang blev han kastet på sykesengen. Han klarte ikke lenger å arbeide og det tok hårdt på ham. Han hadde så meget ugjort. I 1881 døde hans hustru, som hadde vært hans tapre kampfelle i alle de tunge
100 årene, og i januar 1883 døde også hans eldste datter. Dette blev for meget for ham. Den 14 mars samme år døde også han. Han blev begravet på Highgate kirkegård i London 17 mars. Engels hedret sin avdøde venn i en gripende minnetale. Hans venner har siden reist ham en minnesten.

Marx var en kampnatur. Hans liv formet sig som en uavbrutt strid for de små og undertrykte i samfundet. Når han viet sitt liv til videnskapen, var det ikke i
110 første rekke for videnskapens, men for kampens skyld. Han var som videnskapsmann først og fremst våbensmed. Sitt livs opgave så han i å være med og forandle den urettferdige kapitalistiske verden. De beste hjelpere når det gjaldt å realisere dette formål, fant han i den eiendomsløse industriarbeiderklasse. Det var den eneste virkelige revolusjonære klasse.

115 Men skulde arbeiderklassen makte sin verdenshistoriske opgave, måtte den først og fremst lære sig selv og den verden den levde i å kjenne. Den måtte komme til klarhet over samfundets utviklingslover, til klarhet over sin egen rolle i samfundet og sist men ikke minst til klarhet over betingelsene for en endring, d.v.s. betingelsene for arbeiderklassens seier.

Før Marx fremstod hadde de lidende og undertrykte masser levd i den tro at slik som samfundet var, hadde det vært i all evighet og slik vilde det bli evindeligg.
Marx lærte arbeiderklassen at dette var dikt og forbannet løgn. Samfundet
125 befandt sig i stadig forvandling, og arbeiderne kunde forandre det slik at det blev mulig å leve et menneskeverdig liv også for dem, hvis de bare vilde.

Før Marx levde folk i den tro at det var de store menn som i kraft av sin tenkning og sine handlinger laget historien. Marx slo fast at det var de
130 økonomiske forhold, i første rekke produksjonsforholdene i samfundet som bestemte idéene, tankene og dermed også utviklings gang.

Før Marx var det ingen som klart fattet hvad grunnen egentlig var til den store elendighet og fattigdom på den ene side og den store rikdom og luksus på den
135 annen. Marx undersøkte dette forhold og fant ut at merverdien var rikdommens kilde. Denne fremstod på den måten at arbeiderne arbeidet utover den tid de faktisk fikk betaling for. Dette merarbeide skapte merverdien som gikk i kapitalistenes lommer.

140 Før Marx levde socialistene i det fromme håp at herskerne, keisere og konger og andre potentater skulde virkeliggjøre deres humane og vakre idealer. Arbeiderklassen hadde de bare medynk med. Marx sa fra at dette var en utopi - noget som ikke hørte hjemme i virkelighetens verden - og at arbeidernes frigjørelse måtte bli deres eget verk. Han sa også at arbeiderne hadde intet å tape

i den kamp de gikk til, uten sine lenker, men de hadde en verden å vinne.
Arbeidere i alle land, foren eder.

150 Marx fremtreden betegner et avgjort tidsskifte i klassekampens og socialismens
historie og i mange henseender også et tidsskifte i verdenshistorien. Han gjorde
arbeidets kvinner og menn til bevisste klassekjempere og socialismen til aktuell
dagspolitikk. Han gav småkårsfolk i by og på land et mål å kjempe for ved å
koble idéen om et klasseløst, socialistisk samfund til klassekampen. Klassekamp
og socialisme var før Marx adskilte begreper og bevegelser.

155 Den mektige internasjonale arbeiderbevegelse av idag har uendelig meget å takke
Marx for. Han har i langt høiere grad enn nogen annen enkeltmann bygget
grunnmuren under den. Og selv om bygningen av og til rystes av tidens
stormer, står den like trygt. Intet kan rukke den, så solid er den fundert i
160 virkelighetens verden.

Den beste måte å minnes Marx på er å fordype sig i hans verker. Alt hvad han
skrev, skrev han først og fremst for den for sin frigjørelse kjempende
arbeiderklasse. Det kommunistiske manifest, «Kapitalen» og hans andre bøker
165 danner det våbenarsenal som arbeiderklassen atter og atter må ty til, hvis den
skal seire i kampen og løse sin verdenshistoriske opgave. Kunnskap er makt.

170

Kilde

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibilotek

Emner

175 Jubileumstale, Kommunisme, Marxisme

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/karl-marx>

180